

System instytucjonalny i prawny Unii Europejskiej

Justyna Maliszewska-Nienartowicz

Spis treści

Przedmowa

CZĘŚĆ I. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA UNII EUROPEJSKIEJ

ROZDZIAŁ 1. CHARAKTER PRAWNY UNII EUROPEJSKIEJ

ROZDZIAŁ 2. OSOBOWOŚĆ PRAWNA UNII EUROPEJSKIEJ

ROZDZIAŁ 3. STRUKTURA UNII EUROPEJSKIEJ

ROZDZIAŁ 4. CELE UNII EUROPEJSKIEJ

ROZDZIAŁ 5. WARTOŚCI UNII EUROPEJSKIEJ

5.1. Katalog wartości. Sankcje za ich naruszanie

5.2. Ochrona praw podstawowych

ROZDZIAŁ 6. ZASADY DEMOKRATYCZNE UNII. WZMOCNIENIE LEGITYMACJI DEMOKRATYCZNEJ UNII

6.1. Udział obywateli w życiu demokratycznym Unii

6.2. Wzmocnienie roli parlamentów narodowych

CZĘŚĆ II. SYSTEM INSTYTUCJONALNY UNII EUROPEJSKIEJ

ROZDZIAŁ 1. POJĘCIE I ZASADY SYSTEMU INSTYTUCJONALNEGO UNII EUROPEJSKIEJ

1.1. Pojęcie systemu instytucjonalnego UE

1.2. Katalog instytucji i organów UE

1.3. Zasady systemu instytucjonalnego UE

1.3.1. Ramy instytucjonalne Unii

1.3.2. Zasada równowagi instytucjonalnej

1.3.3. Zasada autonomii instytucjonalnej

1.3.4. Zasada lojalnej współpracy międzyinstytucjonalnej oraz z państwami członkowskimi

ROZDZIAŁ 2. RADA EUROPEJSKA

2.1. Ogólna charakterystyka - historia, podstawa prawna działania, charakter instytucji

2.2. Skład i status członków

2.3. Organizacja wewnętrzna

2.4. Tryb działania i głosowania

2.5. Funkcje

ROZDZIAŁ 3. PARLAMENT EUROPEJSKI. RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

3.1. Ogólna charakterystyka - historia, podstawa prawna działania, charakter instytucji

3.2. Sposób wyłaniania

3.2.1. Uwagi ogólne

3.2.2. Wybory do Parlamentu Europejskiego

3.2.3. Czynne i bierne prawo wyborcze

3.3. Skład

3.4. Status deputowanego

3.4.1. Uwagi ogólne

3.4.2. Charakter mandatu deputowanego

3.4.3. Ułatwienia, przywileje i immunitety deputowanych

3.4.4. Status finansowy deputowanych

3.5. Siedziba

3.6. Organizacja wewnętrzna. Administracja

3.6.1. Organy kierownictwa wewnętrznego

3.6.1.1. Przewodniczący, wiceprzewodniczący i kwestorzy

Wybór

Funkcje

3.6.1.2. Prezydium

3.6.1.3. Konferencja Przewodniczących

3.6.1.4. Konferencja Przewodniczących Komisji

3.6.1.5. Konferencja Przewodniczących Delegacji

3.6.2. Organy funkcjonalne

3.6.3. Organy polityczne

3.6.4. Administracja

3.7. Tryb działania i głosowania

3.8. Funkcje

- 3.8.1. Uwagi ogólne
- 3.8.2. Funkcja prawodawcza
- 3.8.3. Funkcja kontrolna
- 3.8.4. Funkcja budżetowa
- 3.8.5. Funkcja kreacyjna
- 3.8.6. Funkcja wewnątrz organizacyjna
- 3.8.7. Funkcje w sferze międzynarodowej
- 3.9. Europejski Rzecznik Praw Obywatelskich.

ROZDZIAŁ 4. RADA UNII EUROPEJSKIEJ. KOMITET STAŁYCH PRZEDSTAWICIELI

- 4.1. Ogólna charakterystyka - historia, podstawa prawna działania, charakter instytucji
- 4.2. Skład i status członków
- 4.3. Siedziba
- 4.4. Organizacja wewnętrzna i administracja
- 4.5. Tryb działania
- 4.6. Tryb głosowania
- 4.7. Funkcje
 - 4.7.1. Uwagi ogólne
 - 4.7.2. Funkcja prawodawcza
 - 4.7.3. Funkcja budżetowa
 - 4.7.4. Funkcja koordynacyjna
 - 4.7.5. Funkcja kreacyjna
 - 4.7.6. Funkcja kontrolna
 - 4.7.7. Funkcja wewnątrz organizacyjna
 - 4.7.8. Funkcje w sferze międzynarodowej
- 4.8. Komitet Stałych Przedstawicieli

ROZDZIAŁ 5. KOMISJA EUROPEJSKA. WYSOKI PRZEDSTAWICIEL UNII DO SPRAW ZAGRANICZNYCH I POLITYKI BEZPIECZEŃSTWA

- 5.1. Ogólna charakterystyka - historia, podstawa prawna działania, charakter instytucji
- 5.2. Sposób wyłaniania oraz odwoływania
- 5.3. Skład
- 5.4. Status członków Komisji
- 5.5. Siedziba
- 5.6. Organizacja wewnętrzna. Administracja
- 5.7. Tryb działania i podejmowania decyzji
- 5.8. Funkcje

- 5.8.1. Uwagi ogólne
- 5.8.2. Funkcja kontrolna
- 5.8.3. Funkcja prawodawcza
- 5.8.4. Funkcje wykonawcze i zarządzające
- 5.8.5. Funkcje międzynarodowe
- 5.9. Wysoki przedstawiciel Unii do spraw zagranicznych i polityki bezpieczeństwa

ROZDZIAŁ 6. TRYBUNAŁ SPRAWIEDLIWOŚCI UNII EUROPEJSKIEJ

- 6.1. Wprowadzenie
- 6.2. Trybunał Sprawiedliwości
 - 6.2.1. Ogólna charakterystyka - historia, podstawy prawne działania, charakter organu
 - 6.2.2. Sposób wyłaniania i skład organu
 - 6.2.3. Status oraz funkcje sędziów i rzeczników generalnych
 - 6.2.4. Siedziba
 - 6.2.5. Organizacja wewnętrzna. Administracja
 - 6.2.6. Tryb działania. Postępowania przed Trybunałem
 - 6.2.7. Funkcje
- 6.3. Sąd
 - 6.3.1. Ogólna charakterystyka - historia, podstawy prawne działania, charakter organu
 - 6.3.2. Sposób wyłaniania i skład organu
 - 6.3.3. Status oraz funkcje sędziów
 - 6.3.4. Siedziba
- 6.4.1. Organizacja wewnętrzna. Administracja
- 6.4.2. Tryb działania
- 6.4.3. Funkcje
- 6.5. Sądy wyspecjalizowane
 - 6.4.1. Wprowadzenie
 - 6.4.2. Sąd do spraw Służby Publicznej UE

ROZDZIAŁ 7. TRYBUNAŁ OBRACHUNKOWY

- 7.1. Ogólna charakterystyka - historia, podstawy prawne działania, charakter organu
- 7.2. Skład, sposób wyłaniania oraz odwoływania
- 7.3. Status członków
- 7.4. Siedziba
- 7.5. Organizacja wewnętrzna. Administracja
- 7.6. Tryb działania i podejmowania decyzji
- 7.7. Funkcje

ROZDZIAŁ 8. EUROPEJSKI BANK CENTRALNY

- 8.1. Wprowadzenie
- 8.2. Ogólna charakterystyka - historia i podstawy prawne działania.
- 8.3. Charakter prawny
- 8.4. Siedziba
- 8.5. Organizacja wewnętrzna
 - 8.5.1. Rada Prezesów
 - 8.5.2. Zarząd
 - 8.5.3. Rada Ogólna
- 8.6. Funkcje

ROZDZIAŁ 9. ORGANY DORADCZE

- 9.1. Komitet Ekonomiczno-Społeczny
 - 9.1.1. Ogólna charakterystyka - historia, podstawy prawne działania, charakter organu
 - 9.1.2. Skład, sposób wyłaniania oraz status członków
 - 9.1.3. Siedziba
 - 9.1.4. Organizacja wewnętrzna. Administracja
 - 9.1.5. Tryb działania
 - 9.1.6. Funkcje
- 9.2. Komitet Regionów
 - 9.2.1. Ogólna charakterystyka - historia, podstawy prawne działania, charakter organu
 - 9.2.2. Skład, sposób wyłaniania oraz status członków
 - 9.2.3. Siedziba
 - 9.2.4. Organizacja wewnętrzna. Administracja
 - 9.2.5. Tryb działania
 - 9.2.6. Funkcje

CZĘŚĆ III. SYSTEM PRAWNY UNII EUROPEJSKIEJ

ROZDZIAŁ 1. POJĘCIE I ZAKRES OBOWIĄZYWANIA PRAWA UNII EUROPEJSKIEJ

- 1.1. Pojęcie i charakter prawa UE
- 1.2. Zakres obowiązywania prawa UE
 - 1.2.1. Czasowy zakres obowiązywania prawa UE
 - 1.2.2. Terytorialny zakres obowiązywania prawa UE
 - 1.2.2.1. Uwagi ogólne
 - 1.2.2.2. Zmiany terytorialnego zakresu obowiązywania prawa UE

- 1.2.2.3. Zagadnienie wystąpienia lub wykluczenia państwa członkowskiego z UE
- 1.2.3. Personalny zakres obowiązywania prawa UE (podmioty prawa UE)
 - 1.2.3.1. Instytucje i organy unijne
 - 1.2.3.2. Państwa członkowskie
 - 1.2.3.3. Jednostki (osoby fizyczne i prawne)
- 1.2.4. Materialny zakres obowiązywania prawa UE

ROZDZIAŁ 2. PODSTAWOWE ZASADY PRAWA UNII EUROPEJSKIEJ

- 2.1. Zasada lojalnej współpracy
 - 2.1.1. Kwestie terminologiczne. Uzasadnienie obowiązywania zasady lojalnej współpracy w porządku prawnym UE
 - 2.1.2. Regulacja art. 4. ust. 3 TUE. Zakres obowiązku lojalnej współpracy.
 - 2.1.3. Skutki prawne zasady lojalnej współpracy
- 2.2. Zasada wzmocnionej współpracy
 - 2.2.1. Uzasadnienie i istota zasady wzmocnionej współpracy
 - 2.2.2. Ogólne przesłanki wzmocnionej współpracy
 - 2.2.3. Aspekty proceduralne
 - 2.2.4. Akty i decyzje przyjmowane w ramach wzmocnionej współpracy. Finansowanie wzmocnionej współpracy
- 2.3. Zasada przyznania. Rodzaje kompetencji
 - 2.3.1. Istota i skutki prawne zasady przyznania
 - 2.3.2. Kompetencje wyrażne, domniemane i dodatkowe (uzupełniające)
 - 2.3.3. Kompetencje wyłączne, dzielone oraz służące wspieraniu, koordynowaniu lub uzupełnianiu działań państw członkowskich
- 2.4. Zasada pomocniczości (subsidiarności)
 - 2.4.1. Geneza i regulacja zasady pomocniczości (subsidiarności)
 - 2.4.2. Kryteria zasady pomocniczości (subsidiarności)
 - 2.4.3. Stosowanie oraz kontrola przestrzegania zasady pomocniczości (subsidiarności)
- 2.5. Zasada proporcjonalności
 - 2.5.1. Geneza i regulacja zasady proporcjonalności
 - 2.5.2. Kryteria zasady proporcjonalności
 - 2.5.3. Stosowanie i kontrola przestrzegania zasady proporcjonalności

ROZDZIAŁ 3. ŹRÓDŁA PRAWA UNII EUROPEJSKIEJ

- 3.1. Wprowadzenie
- 3.2. Klasyfikacje źródeł prawa UE. Zasada hierarchii źródeł prawa
- 3.3. Prawo pierwotne

3.3.1. Prawo pierwotne pisane (traktatowe)

3.3.2. Prawo pierwotne niepisane (zasady ogólne prawa)

3.3.2.1. Uwagi ogólne

3.3.2.2. Rodzaje zasad ogólnych

3.3.2.3. Miejsce i funkcje zasad ogólnych w porządku prawnym UE

3.4. Prawo wtórne UE

3.4.1. Rodzaje aktów prawnie wiążących

3.4.1.1. Akty ustawodawcze

3.4.1.2. Akty o charakterze nieustawodawczym

Akty delegowane

Akty wykonawcze

Pozostałe akty o charakterze nieustawodawczym

3.4.2. Katalog aktów prawnych (regulacja art. 288 TFUE)

3.4.2.1. Rozporządzenia

Adresaci

Rozporządzenie jako instrument ujednolicania prawa

Cechy rozporządzenia

Implementacja rozporządzeń

3.4.2.2. Dyrektywy

Adresaci

Dyrektywa jako instrument harmonizacji prawa

Cechy dyrektywy - związaną co do rezultatu, swoboda w zakresie formy i sposobów jego osiągnięcia

Implementacja dyrektyw

3.4.2.3. Decyzje

Adresaci i obszary, w których wydawane są decyzje

Cechy

Implementacja decyzji

3.4.2.4. Zalecenia i opinie. Inne akty prawne o niewiążącym charakterze

3.4.3. Akty prawne wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa

3.5. Umowy międzynarodowe

3.5.1. Umowy międzynarodowe zawierane przez Unię

3.5.2. Umowy mieszane

3.5.3. Umowy międzynarodowe państw członkowskich

3.5.3.1. Umowy zawierane z podmiotami trzecimi

3.5.3.2. Umowy zawierane między państwami członkowskimi

3.5.3.3. Umowy zawierane w formie uproszczonej

ROZDZIAŁ 4. TWORZENIE PRAWA UNII EUROPEJSKIEJ

4.1. Tworzenie prawa pierwotnego

4.1.1. Zawieranie traktatów założycielskich

4.1.2. Dokonywanie zmian w traktatach założycielskich

4.1.2.1. Zwykła procedura zmiany (art. 48 TUE)

4.1.2.2. Uprozczone procedury zmian traktatów założycielskich

4.1.3. Zawieranie traktatów akcesyjnych

4.2. Tworzenie prawa wtórnego UE

4.2.1. Procedury tworzenia prawa

4.2.1.1. Uwagi ogólne

4.2.1.2. Zwykła procedura prawodawcza

4.2.1.3. Specjalna procedura prawodawcza

4.2.1.4. Tworzenie prawa wtórnego w ramach wspólnej polityki zagranicznej i spraw bezpieczeństwa

4.2.2. Uzasadnienie i publikacja aktów prawnych

4.2.2.1. Wybór rodzaju aktu prawnego i obowiązek jego uzasadnienia

4.2.2.2. Publikacja i wejście w życie aktów prawnych

4.3. Zawieranie umów międzynarodowych przez UE

4.3.1. Procedura zawierania umów międzynarodowych

4.3.2. Udział Parlamentu Europejskiego w procedurze zawierania umów międzynarodowych

4.3.3. Kontrola zgodności umów międzynarodowych z traktatami założycielskimi

ROZDZIAŁ 5. PRAWO UNII EUROPEJSKIEJ A PRAWO PAŃSTW CZŁONKOWSKICH

5.1. Zasada pierwszeństwa prawa UE nad prawem krajowym

5.1.1. Rozwój zasady pierwszeństwa w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości

5.1.2. Zasada pierwszeństwa w Traktacie Konstytucyjnym i Traktacie z Lizbony

5.1.3. Istota i zakres zasady pierwszeństwa

5.1.4. Skutki prawne zasady pierwszeństwa

5.1.4.1. Uwagi ogólne

5.1.4.2. Nakaz efektywnej implementacji prawa unijnego

5.1.4.3. Zakaz kwestionowania ważności norm unijnych przez organy krajowe

5.1.4.4. Zakaz stosowania przepisów sprzecznych z prawem unijnym

5.2. Zasada bezpośredniego skutku prawa UE w krajowych porządkach prawnych

5.2.1. Bezpośredni skutek a bezpośrednie obowiązywanie i stosowanie prawa UE

5.2.2. Uzasadnienie obowiązywania zasady bezpośredniego skutku - orzeczenie w sprawie van Gend en Loos

5.2.3. Ogólne warunki bezpośredniej skuteczności norm unijnych. Bezpośredni skutek w układzie wertykalnym i horyzontalnym

- 5.2.4. Bezpośredni skutek norm traktatowych
- 5.2.5. Bezpośredni skutek postanowień umów międzynarodowych
- 5.2.6. Bezpośredni skutek aktów prawa wtórnego
 - 5.2.6.1. Rozporządzenia
 - 5.2.6.2. Decyzje
 - 5.2.6.3. Dyrektywy
- Swoista sytuacja dyrektyw
- Warunki bezpośredniej skuteczności dyrektywy
- Bezpośredni skutek pionowy dyrektywy. Pojęcie państwa
- Odmowa bezpośredniego skutku poziomego dyrektywy. Stanowisko doktryny
- 5.2.7. Następstwa prawne zasady bezpośredniego skutku
- 5.3. Obowiązek wykładni prawa krajowego w sposób zgodny z prawem UE
- 5.4. Odpowiedzialność odszkodowawcza państwa za szkodę wyrządzoną jednostce wskutek naruszenia prawa UE

ROZDZIAŁ 6. KONTROLA PRZESTRZEGANIA PRAWA UE PRZEZ SĄDY KRAJOWE I UNIJNE

- 6.1. Sądy krajowe jako gwaranci zasady pierwszeństwa i bezpośredniego skutku
- 6.2. Współpraca sądów krajowych z Trybunałem Sprawiedliwości w ramach procedury prejudycjalnej (o wydanie orzeczenia wstępnego)
 - 6.2.1. Cel i ogólna charakterystyka postępowania
 - 6.2.2. Podmioty uprawnione do wnoszenia pytań wstępnych - pojęcie sądu państwa członkowskiego
 - 6.2.3. Podmioty zobowiązane do wniesienia pytania wstępnego
 - 6.2.3.1. Sądy ostatniej instancji
 - 6.2.3.2. Wyjątki od obowiązku
 - 6.2.3.3. Następstwa prawne naruszenia obowiązku wniesienia pytania
 - 6.2.4. Przedmiot pytania wstępnego
 - 6.2.5. Przebieg postępowania prejudycjalnego
 - 6.2.5.1. Decyzja o wniesieniu pytania wstępnego do Trybunału
 - 6.2.5.2. Przebieg postępowania przez Trybunałem - część pisemna i ustna
 - 6.2.5.3. Przyspieszony oraz pilny tryb prejudycjalny
 - 6.2.6. Skuteczność orzeczeń wstępnych
- 6.3. Prawo unijne przed Trybunałem Sprawiedliwości i Sądem - system skarg bezpośrednich
 - 6.3.1. Skarga na naruszenie prawa UE przez państwo członkowskie - art. 258 i 259 TFUE
 - 6.3.1.1. Uwagi ogólne
 - 6.3.1.2. Podmioty uprawnione do wniesienia skargi
 - 6.3.1.3. Przesłanki odpowiedzialności

6.3.1.4. Przebieg postępowania

Postępowanie administracyjne

Postępowanie sądowe

6.3.1.5. Wyrok i jego wykonanie

6.3.2. Skarga o stwierdzenie nieważności aktu prawa UE - art. 263 TFUE

6.3.2.1. Uwagi ogólne

6.3.2.2. Czynna legitymacja procesowa

6.3.2.3. Bierna legitymacja procesowa. Akty prawne podlegające kontroli

6.3.2.4. Przesłanki nieważności aktu unijnego

6.3.2.5. Termin wniesienia skargi. Zarzut bezprawności aktu o zasięgu ogólnym (art. 277 TFUE)

6.3.2.6. Wyrok i jego skutki prawne

6.3.3. Skarga na zaniechanie - art. 265 TFUE

6.3.3.1. Uwagi ogólne

6.3.3.2. Czynna i bierna legitymacja procesowa

6.3.3.3. Przesłanki - zaniechanie i możliwość przypisania go danej instytucji, organowi lub jednostce organizacyjnej

6.3.3.4. Przebieg postępowania

6.3.3.5. Wyrok i jego skutki prawne

6.3.4. Skarga odszkodowawcza - art. 268 TFUE

6.3.4.1. Uwagi ogólne

6.3.4.2. Legitymacja czynna i bierna

6.3.4.3. Przesłanki odpowiedzialności

6.3.4.4. Przedawnienie roszczeń odszkodowawczych

6.3.4.5. Wyrok i jego skutki prawne

Bibliografia